

ΕΝΟΤΗΤΑ 5: ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ / ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΕΙΡΗΝΗ-ΠΟΛΕΜΟΣ

ΕΙΡΗΝΗ

ΟΡΙΣΜΟΣ:

Ειρήνη είναι η κατάσταση φιλία αμοιβαίας κατανόησης, αρμονικής συνύπαρξης ανθρώπων ή λαών, με σκοπό την πορεία προς την πρόοδο και την ευημερία, βασισμένη στο διάλογο και τις αξίες του ανθρωπισμού.

Σύμφωνα με τον Έριχ Φρομ η λέξη ειρήνη χρησιμοποιείται με διττή σημασία: από τη μία με την έννοια του μη πολέμου ή της μη χρήσης βίας για την επίτευξη ορισμένων στόχων, αυτό θα ήταν ο αρνητικός της ορισμός, ενώ, αντίθετα, σύμφωνα με το θετικό της ορισμό, η ειρήνη είναι η κατάσταση της αδελφικής αρμονίας όλων των ανθρώπων. Όταν σήμερα γίνεται λόγος για την ειρήνη γενικά, κανείς δε σκέφτεται την αρμονική αλληλεγγύη των ανθρώπων ούτε την πλήρη εξέλιξη του ανθρώπου από ψυχολογική άποψη, αλλά το μη πόλεμο.

ΜΟΡΦΕΣ ΕΙΡΗΝΗΣ:

- α) Ατομική: ψυχική γαλήνη και ηρεμία.
- β) Οικογενειακή: αρμονικές και φιλικές διαπροσωπικές σχέσεις μέσα στην οικογένεια.
- γ) Εθνική: ομοψυχία, αλληλεγγύη μεταξύ των ομοεθνών.
- δ) Παγκόσμια: φιλία μεταξύ των λαών, πραγματική αρμονία.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ:

Αρχαία Ελλάδα: η ειρήνη επικεντρώνεται τόσο στις σχέσεις ανάμεσα στους πολίτες μιας πόλης όσο και στις σχέσεις ανάμεσα στις ελληνικές πόλεις. Κίνητρο της φιλειρηνικής σκέψης είναι η ενδυνάμωση του ελληνικού κόσμου στον αέναο αγώνα του κατά των βαρβάρων που έρχονταν κυρίως από την ανατολή.

Ρωμαϊκή εποχή: η Pax Romana ταύτιζε την αιώνια ειρήνη με την απεριόριστη, χρονικά και χωρικά, ρωμαϊκή κυριαρχία στο γνωστό κόσμο.

Μεσαίωνες: η Pax Christi είναι η σύμβαση ανάμεσα στο Θεό και τους χριστιανικούς λαούς. Ο Θεός παραχωρεί μέσω του ηγεμόνα, την ειρηνική συμβίωση με αντάλλαγμα το σεβασμό και την υποταγή στο θεϊκό νόμο.

Νεότερη εποχή: την ιδέα της ειρήνης υπό το πρίσμα της εσωτερικής κρατικής πολιτιστικής ταυτότητας και του εξωτερικού περιγύρου, δέχονται ως δεδομένη οι κυριότεροι πολιτικοί φιλόσοφοι (Χομπς, Ρουσσώ, Καντ κ.α.).

ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ:

A. Για το άτομο:

- Ολοκληρώνει την ανθρώπινη προσωπικότητα, καλλιεργώντας τα ανθρωπιστικά ιδεώδη.
- Δίνει νόημα και περιεχόμενο στη ζωή του ανθρώπου.
- Δημιουργεί το απαραίτητο κλίμα αγάπης και ασφάλειας μέσα στο οποίο ο άνθρωπος μπορεί να γευτεί τους καρπούς της εργασίας του και τα αγαθά του πολιτισμού.
- Οδηγεί τον άνθρωπο στην επιδίωξη της πνευματικής και ηθικής του εξύψωσης.
- Απαλλάσσει το άτομο από το φόβο του βίαιου θανάτου, την ανασφάλεια. Ο άνθρωπος διακατέχεται από αισθήματα ηρεμίας, ασφάλειας, αισιοδοξίας για το μέλλον.

B. Για την κοινωνία:

- Αποτελεί τον βασικότερο κρίκο συνοχής των ανθρώπων.
- Παρακινεί σε ειρηνικά έργα που συμβάλλουν στην πρόοδο και την ευημερία της παγκόσμιας κοινότητας.
- Φέρνει σε επαφή τους λαούς όλης της γης, προωθείται η συνεργασία.
- Καλλιεργεί το διάλογο ως μοναδικό μέσο επίλυσης των διαφορών.
- Αναπτύσσεται η οικονομική ζωή, ανεβαίνει το βιοτικό επίπεδο των λαών.
- Προωθούνται τα γράμματα, οι τέχνες, οι επιστήμες.
- Καλλιεργείται ο σεβασμός στα ανθρώπινα δικαιώματα.

ΛΟΓΟΙ ΠΟΥ ΚΑΘΙΣΤΟΥΝ ΕΥΘΡΑΥΣΤΗ ΤΗΝ ΕΙΡΗΝΗ:

- Η παγκόσμια οικονομική κρίση και ειδικότερα η ενεργειακή κρίση.
- Οι οικονομικοί ανταγωνισμοί για την προώθηση των προϊόντων στις διεθνείς αγορές.
- Τα συμφέροντα των μεγάλων πολεμικών βιομηχανιών που αναζητούν αγορές και δημιουργούν τεχνητές κρίσεις.
- Οι ιμπεριαλιστικές και милитарιστικές αντιλήψεις και η αρρωστημένη φιλοδοξία κάποιων ηγετών.
- Οι στρατιωτικοί ανταγωνισμοί και η τελειοποίηση των όπλων μαζικής καταστροφής, ο κίνδυνος ενός πυρηνικού ολοκαυτώματος που θα σημάνει το τέλος της ανθρωπότητας.
- Η εμφάνιση συνεχώς καινούριων εστιών πολέμου σε πολλά μέρη του κόσμου που υποσκάπτουν τη διεθνή συνεργασία και την παγκόσμια ισορροπία.
- Οι πολιτικές σκοπιμότητες, καπηλεία των ειρηνιστικών κινημάτων.

- Οι αποικιοκρατικές τάσεις, τα διπλωματικά παρασκήνια, η διεθνής κατασκοπεία, ο αποκλεισμός του διαλόγου, η αδιαλλαξία των πολιτικών ηγετών.
- Η κρίση όλων των αξιών, η αμφισβήτηση των ιδώλων, των ιδανικών.
- Ο φανατισμός σε οποιαδήποτε, το τοπικιστικό πνεύμα, ο εθνικισμός, ο ρατσισμός.
- Η μεγάλη διαφορά στην κατανομή του πλούτου μεταξύ των λαών.
- Τα επιθετικά, βίαια ένστικτα του ανθρώπου, η απληστία, η δίψα για κυριαρχία.
- Η μισαλλοδοξία, οι θρησκευτικές έριδες.
- Η έλλειψη κριτικής στάσης, η ευπιστία, η ορμητικότητα.
- Το ατομικό συμφέρον, η πλεονεξία και η φιλοξενία.
- Η αποχή των πνευματικών μας ηγετών που δεν καθοδηγούν και ευαισθητοποιούν τον άνθρωπο.

ΤΡΟΠΟΙ ΕΔΡΑΙΩΣΗΣ ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ:

- Ενημέρωση σε πλατιά βάση, συνειδητοποίηση κάθε ανθρώπου ξεχωριστά της μεγάλης αξίας και σημασίας της ειρήνης. Αφύπνιση κυρίως των νέων.
- Ανθρωπιστική παιδεία για την κατανόηση των αγαθών της ειρήνης.
- Συμβολή των επιστημόνων και των πνευματικών ανθρώπων που μπορούν να ενημερώσουν και να προβληματίσουν τους ανθρώπους.
- Ενίσχυση των πολιτικών που θα εργαστούν για την ύπαρξη συνεργασίας μεταξύ των κρατών, εκδημοκρατισμός στην πολιτική ζωή των κρατών.
- Χρησιμοποίηση του διαλόγου ως μοναδικού μέσου επίλυσης των διαφορών.
- Μείωση των πυρηνικών όπλων και σταδιακή κατάργησή τους (ύφεση, αφοπλισμός).
- Ανάπτυξη των σχέσεων μεταξύ των κρατών μέσα από πολιτιστικές και αθλητικές εκδηλώσεις, ανταλλαγή πολιτιστικών στοιχείων.
- Συμμετοχή σε φιλειρηνικά κινήματα και οργανώσεις που έχουν τη δυνατότητα να ασκήσουν πίεση στις πολιτικές ηγεσίες.
- Διεθνοποίηση, μαζικοποίηση του ειρηνιστικού κινήματος.
- Οι διεθνείς οργανισμοί είναι αναγκαίο να αποκτήσουν πραγματική ισχύ, ώστε οι αποφάσεις τους να μην παραμένουν απλά προσδοκίες.
- Ίσες ευκαιρίες για κοινωνική ανάδειξη και ατομική ευημερία.

ΠΑΡΑΘΕΜΑΤΑ:

«Κανείς δεν είναι τόσο ανόητος, ώστε να προτιμά τον πόλεμο από την ειρήνη. Γιατί στην ειρήνη τα παιδιά θάβουν τους γονείς, ενώ στον πόλεμο οι γονείς τα παιδιά» Ηρόδοτος

«Αν γίνει τρίτος παγκόσμιος πόλεμος, ο τέταρτος θα γίνει με πέτρες και με ρόπαλα». Αϊνστάιν

«Ο παιδαγωγός πρέπει να μαθαίνει στο νέο ν' αγαπά δύο πράγματα, την ειρήνη και την εργασία και να μισεί ένα, τον πόλεμο» Ανατόλ Φρανς

ΠΟΛΕΜΟΣ

ΟΡΙΣΜΟΣ:

Πόλεμος είναι η βίαιη και παράλογη επίλυση των διαφορών που δημιουργούνται μεταξύ ανθρώπων ή λαών, με τη δύναμη των όπλων. Αυτός ο τρόπος επίλυσης των διαφορών οδηγεί αναπόφευκτα στη φρίκη, την καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την αναστολή της προόδου.

ΕΙΔΗ ΠΟΛΕΜΟΥ:

- α) Αμυντικοί.
- β) Επιθετικοί.
- γ) Απελευθερωτικοί.

ΜΕΣΑ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗΣ ΠΟΛΕΜΟΥ:

- α) Συμβατικά όπλα.
- β) Χημικά όπλα.
- γ) Πυρηνικά όπλα.

Ο Ι. Μ. Παναγιωτόπουλος γράφει πως ο πόλεμος άρχισε να χάνει ένα μέρος από την ομορφιά που είχε σε παλαιότερες εποχές (την ψυχική ευγένεια των αντιπάλων, την εντιμότητα των ηρώων και των ιπποτών), όταν ο άνθρωπος χρησιμοποίησε τα εκηβόλα όπλα. Οι ακήρυχτοι πόλεμοι, οι πόλεμοι της ενέδρας, οι αιφνιδιασμοί, η συντριβή του ηθικού των αντιπάλων, χτυπώντας τον άμαχο πληθυσμό, είναι έξω από τους κανόνες του αιματηρού παιχνιδιού που είναι ο πόλεμος.

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ:

- Απώλειες σε έμψυχο υλικό, αναρίθμητα θύματα, κυρίως νεαρής ηλικίας, στρατόπεδα συγκέντρωσης, γενοκτονίες, αναπηρίες, επιδημίες à μείωση του πληθυσμού.
- Καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος, μόλυνση της ατμόσφαιρας, του εδάφους, όξινη βροχή, καταστροφή του όζοντος, ραδιενέργεια, κίνδυνος εξαφάνισης κάποιων φυτών και ζώων.
- Παράλυση της οικονομίας: αδρανοποιούνται οι διάφοροι τομείς παραγωγής εκτός από εκείνον της παραγωγής οπλικών συστημάτων, εγκαταλείπεται η καλλιέργεια της γης, αυξάνεται ο πληθωρισμός, τα αγαθά είναι δυσεύρετα, προωθείται η «μαύρη αγορά» και η αισχροκέρδεια, μειώνεται το βιοτικό επίπεδο.
- Καταστροφή οικιστικού περιβάλλοντος. Ισοπεδώνονται οικοδομήματα, αρχαιολογικοί χώροι, μνημεία τέχνης, όλα γενικά τα αγαθά του πολιτισμού που δημιούργησαν οι άνθρωποι ανά τους αιώνες.
- Πνευματική στασιμότητα, οπισθοδρόμηση των γραμμάτων, των τεχνών και των επιστημών, αμάθεια, αναλφαβητισμός à ηθική διαφθορά: καταπατούνται οι αξίες, τα ιδανικά, κλονίζονται οι κοινωνικοί θεσμοί, αυξάνεται η βία και η εγκληματικότητα, οι άνθρωποι δρουν βασισμένοι στα ένστικτα και τα πάθη.
- Αύξηση ψυχολογικών προβλημάτων, αβεβαιότητα, ανασφάλεια για το αύριο, πληγές που δε γιατρεύονται ποτέ.
- Επικρατεί σκληρότητα, απανθρωπιά, εκμετάλλευση, έλλειψη αλληλεγγύης προς το συνάνθρωπο, ατομισμός, μίσος, τρόμος, φρίκη.
- Αν ο πόλεμος είναι πυρηνικός, η εικόνα του δε θα είναι στιγμιαία, γιατί ένας τέτοιος πόλεμος θα είναι και ο τελευταίος.

ΘΕΤΙΚΗ ΘΕΣΗ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ:

Οι αμυντικοί και απελευθερωτικοί πόλεμοι θεωρούνται δίκαιοι, σε αντίθεση με τους επιθετικούς, και καλλιεργούν την εθνική συνείδηση, την αλληλεγγύη, την αγωνιστικότητα, τον ηρωισμό. Οι περισσότεροι άνθρωποι δικαιολογούν αυτές τις μορφές πολέμου και μάχονται ενάντια σε κάθε επεκτατικό και άδικο πόλεμο. Από την αρχαία εποχή η συντριπτική πλειοψηφία των ιστορικών και φιλοσόφων, μην παραβλέποντας το αγαθό της ειρήνης, δικαίωνε και σ' ένα ποσοστό δικαιολογούσε τον πόλεμο σαν αναγκαιότητα πολλαπλής μορφής (Ηρόδοτος, Δαρβίνος, Μαρξ, Νίτσε κ.α.). Υπάρχουν και φιλοπόλεμοι που εφαρμόζουν τη ρήση των Ρωμαίων «αν θέλεις ειρήνη παρασκεύαζε πόλεμο» και θεωρούν τον πόλεμο πηγή έμπνευσης στις τέχνες και τα γράμματα, πηγή δημιουργίας στις επιστήμες, αναγκαίο συστατικό εκτόνωσης και ψυχικής ισορροπίας, αναγκαιότητα, μέσο διατήρησης της οικολογικής ισορροπίας.

Οι συνέπειες των πολέμων είναι ανυπολόγιστες σ' όλους τους τομείς: κοινωνικό, πολιτικό, οικονομικό, πολιτιστικό

Με τους πολέμους διαπράττονται εγκλήματα κατά της ανθρώπινης ζωής αλλά και της ηθικής υπόστασης και της αξιοπρέπειας του ατόμου. Χάνονται μαζικά ανθρώπινες ζωές, ενώ το σωματικό άλγος από τους τραυματισμούς και η ψυχική οδύνη από την κυριαρχία του φόβου, της ανασφάλειας, του πόνου για την απώλεια των αγαπημένων είναι ανείπωτα. Προκαλούνται ασθένειες και γενετικές ανωμαλίες σε περίπτωση χρήσης χημικών ή ραδιενεργών ουσιών, ενώ ο άνθρωπος αποκτηνώνεται, διαφθείρονται οι συνειδήσεις, εφόσον το ένστικτο της αυτοσυντήρησης οδηγεί σε βία και αγριότητα και η βαρβαρότητα επικρατεί της ευγένειας. Οι ηθικοί δεσμοί ατόμων και λαών καταλύονται. Φυσικά, δεν είναι χωρίς σημασία και οι υλικές και οικονομικές συνέπειες. Οι πολεμικές δαπάνες απομυζούν τους κρατικούς προϋπολογισμούς, ενώ οι λειτουργίες της οικονομικής ζωής αναστέλλονται, επιφέροντας τον οικονομικό μαρασμό. Σειρά έχουν οι επιπτώσεις στον πολιτισμό. Καταστρέφονται μνημεία που αποτελούν την πολιτιστική κληρονομιά ενός λαού, αναστέλλεται η καλλιέργεια των γραμμάτων και των τεχνών, οπισθοδρομούν οι επιστήμες, με εξαίρεση αυτές που έχουν άμεση εφαρμογή στον πόλεμο. Οι επιπτώσεις στο περιβάλλον, ειδικά σήμερα με τη χρήση σύγχρονων χημικών ή ραδιενεργών όπλων, είναι ανεπανόρθωτες. Καταστρέφεται σε βάθος χρόνου η χλωρίδα και η πανίδα, μολύνεται το έδαφος, ο αέρας και τα ύδατα, ενώ ελλοχεύει ο κίνδυνος ολοκληρωτικής καταστροφής του πλανήτη.

Υπάρχουν τρόποι για να ξεφύγει ο άνθρωπος από το φαύλο κύκλο του πολέμου;

Αναμφίβολα, μια από τις σημαντικότερες προϋποθέσεις για την εδραίωση της ειρήνης είναι η παιδεία, μια παιδεία ανθρωπιστική, χάρη στην οποία ο άνθρωπος θα κατορθώσει ν' αναπτύξει τη λογική και την αγάπη στηριζόμενος στο βίωμα της παγκόσμιας αδελφοσύνης. Μέσο για την απόκτηση μιας τέτοιας παιδείας θα αποτελέσει ένα πρόγραμμα σπουδών που θα προσανατολίζεται στην ανύψωση του πνευματικού επιπέδου, στην προβολή, δηλαδή, ενός νέου τύπου ανθρώπου, σκεπτόμενου, έντιμου και ανθρωπιστή. Ο ανθρωπισμός συντελεί στην ουσιαστική γνωριμία και επικοινωνία με τους άλλους, στην καλλιέργεια συλλογικής, πανανθρώπινης, οικουμενικής συνείδησης, στοιχεία απαραίτητα, ώστε να δημιουργηθούν ικανά στελέχη, που θα ανορθώσουν με την αποτελεσματικότητά τους την παραγωγικότητα και την οικονομία των χωρών τους. Η αποφυγή του πολέμου ως λύσης για την αντιμετώπιση των διαφορών και η συνακόλουθη εδραίωση μιας διαρκούς ειρήνης προϋποθέτουν πρώτα απ' όλα την αντίστοιχη θετική πολιτική βούληση των ηγεσιών, η οποία δεν μπορεί να προκύψει με ηγέτες που δεν διαπνέονται από τα ανθρωπιστικά ιδανικά. Τέλος, στον αγώνα της ανθρωπότητας για την εμπέδωση της ειρήνης πολύτιμη είναι η αξιοποίηση όλων εκείνων των στοιχείων του πολιτισμού που λειτουργούν ενωτικά: της επιστήμης, της τέχνης και του αθλητισμού. Με την επιστήμη, την τέχνη και τον πολιτισμό ενισχύονται οι πνευματικοί δεσμοί, καλλιεργούνται και αναπτύσσονται οράματα και εδραιώνεται μια συνείδηση παγκοσμιότητας που ενοποιεί κάτω από κοινούς στόχους ανάπτυξης και προόδου όλη την ανθρωπότητα.